

Rapport

2025 Ringer i vannet

2025 Ringer i vannet

Utarbeidet for
Næringslivets
Hovedorganisasjon

ECON

Postboks 5, 0051 Oslo. Tlf: 45 40 50 00, Faks: 22 42 00 40, <http://www.econ.no>

Innhold:

SAMMENDRAG.....	1
1 STATUS VED INNGANGEN TIL 2006	3
2 TRIGGEREN	6
2.1 Det var en gang... <i>Snøhvit</i>	6
2.2 Ringvirkningene av <i>Snøhvit</i>	7
3 DE POLITISKE GREPENE	10
4 GULF OF BARENTS	12
4.1 Utgangspunktet	12
4.1.1 Økt kommersiell interesse	12
4.1.2 Det geopolitiske spillet	13
4.1.3 Norges posisjon.....	13
4.2 Gulf of Barents 2025 – Europas viktigste petroleumsprovins.....	14
4.2.1 Oljeeventyret tar fart – kronologisk utvikling fram til 2025	14
4.2.2 Det teknologiske løftet	18
4.2.3 Gulf of Barents anno 2025.....	19
5 RINGER I VANNET	21
5.1 Nord-norsk nærings- og samfunnsliv anno 2025.....	21
5.2 Hva skjedde?.....	22
5.2.1 Sammenhengende utbygging i 20 år.....	22
5.2.2 Rikere offentlig sektor	23
5.2.3 Jevn kompetansestrøm nordover og fra vest.....	25
5.2.4 Kvalitetsbevisst turisme	26
5.2.5 Strukturendring i fiskerinæringen.....	28

Sammendrag

Resymé

Dette er et scenarie om hva som kan komme til å skje dersom forventningene om store petroleumsforekomster i Barentshavet slår til, og Norge bestemmer seg for å ta disse ressursene i bruk for å legge grunnlag for en kraftfull utvikling av våre nordligste fylker. Petroleumsindustrien lykkes i å flytte teknologigrensene slik den tidligere har gjort i Nordsjøen, og å sette viktige standarder for teknologiske løsninger som kommer hele samfunnet og miljøet i arktiske områder til gode. Leverandørindustrien og teknologimiljøene i hele landet får et forsprang og får et solid fotfeste med leveranser til petroleumsindustrien på russisk side. Gjennom tilstedeværelse og aktivitet basert på gode løsninger innen ressursforvaltning og miljø styrkes Norges posisjon i nordområdene og viktige konfliktema finner sine løsninger. Den økende virksomheten i petroleumssektoren skjer uten skadevirkninger for fiskeriene, gir positive ringvirkninger i næringslivet for øvrig, herunder reiselivet, og kommunene får økte inntekter.

Bakgrunn

Mange har forventninger om at det finnes store uoppdagede reserver i havet fra Lofoten til Barentshavet. Det er selvsagt ikke sikkert at det er slik. Vi har drevet letevirksomhet der siden 1980 og det er boret 62 brønner. Hittil er bare gassfeltet Snøhvit godkjent for utbygging og drift selv om det også er funnet olje i Goliatfeltet og tilstøtende strukturer. I russisk del av Barentshavet er forventningene at ressursgrunnlaget er enda mye større, kanskje hele 20 ganger større enn på norsk side. At ressursene er store på russisk side anses dessuten som sikrere.

Næringslivets Hovedorganisasjon har engasjert ECON til å beskrive et scenarie for hva som *kan* komme til å skje *dersom* det ligger betydelige olje og gassressurser i havet utenfor Nord-Norge. At ressursene finnes er altså en forutsetning for den utviklingen vi beskriver her. En like viktig forutsetning for denne historien er at Norge som samfunn innretter seg slik at vi makter å ta disse ressursene i bruk på en måte som legger grunnlag for en bred utvikling av landets nordligste fylker.

Et scenarie er en innbyrdes konsistent og mulig fortelling om fremtiden. I denne rapporten flytter vi oss fram til 2025, ser oss tilbake og forteller historien om hvordan oljevirkosmheten i nord skapte ”ringer i vannet”. Oppgaven har vært å beskrive et positivt scenarie, der vi lykkes, og ikke nødvendigvis det mest sannsynlige. *Om* vi i 2025 faktisk kan se oss tilbake og si at, ja, ECONs scenarie fra 2006 slo til det, avhenger av mange usikre faktorer. De viktigste usikkerhetene er *om* vi faktisk finner nok petroleumsressurser i området, og *om* Norge som

nasjon gjør de riktige grepene i dag og de nærmeste årene og lykkes med dem i forhold til andre nasjoner, miljøet, den internasjonale oljeindustrien, det lokale næringslivet og befolkningen i Nord-Norge.

Hovedpunkter

Vi står altså i 2025 og ser oss tilbake: Norges andre oljealder begynte med Snøhvit-utbyggingen. Snøhvit demonstrerte hvordan Norge lyktes i å flytte oljevirkosomheten nordover, men ikke minst flytte teknologigrensene slik vi i den første oljealderen hadde gjort i Nordsjøen ved å krysse Norskerenna, bygge Condeep plattformer, utvikle tofasetransport av olje og gass over lange avstander, og – slik vi eliminerte fakling av gass og flyttet miljøstandardene for internasjonal oljevirkosomhet.

Det var Snøhvit som utløste troen på mulighetene og viljen til å satse framover – på å utvikle Nord-Norge til det nye tyngdepunktet i norsk økonomi. Snøhvit utløste suksesshistorien om en ny nasjonal dugnad for å ta hele landet i bruk. Om hvordan det var mulig å samordne interesser og politikk for å nå felles mål.

Målene var å utnytte petroleumsressursene i nord på en måte som kom hele landet til gode samtidig som den vitaliserte landsdelen, bygget en plattform for bredt samarbeid mot Russland i Barentsregionen og løste det uavklarte delelinjespørsmålet.

Og målene ble innfridd. Europas viktigste gassprovins ”Gulf og Barents” ble en realitet, og norske selskaper var solid forankret som operatører, og som leverandører av teknologi, varer og tjenester.

Men kanskje viktigst av alt - Norges ambisiøse miljømål førte til at det ble skapt en ny internasjonal standard for offshore oljeleting og utvinning i arktiske strøk. Nært samspill mellom myndigheter og oljeselskap skapte et marked for teknologiutvikling som gjorde det mulig for norsk leverandørindustri og teknologimiljøer å flytte grensen for det mulige. Gjennom en felles norsk-russisk forvaltningsplan for Barentshavet hadde man sikret et forsvarlig forvaltning av ressursene, både i og under havet.

Norge ble ”snudd på hodet”. Fra fraflytting, arbeidsløshet og statlig tiltakeri ble Nord-Norge omskapt til et pressområde med tilflytting og et dynamisk og sterkt internasjonalt orientert næringsliv.

1 Status ved inngangen til 2006

Blikkene rettes mot nord ...

Ved inngangen til 2006 er nordområdene i økende grad kommet i politikeres og medias fokus, i Norge og i andre land. Den globale energisituasjonen, miljøtrusler, og spørsmål om rettigheter til ressurser i og under havet vekker i økende grad interessen for disse områdene.

...forutsetningene er til stede...

Forutsetningene for en positiv utvikling er til stede. Det er store forventninger knyttet til utviklingen av en petroleumsindustri. Avansert teknologi gir nye muligheter. Uberørt natur legger grunnlag for nye reiselivsprodukter. Havet gir grunnlag for lønnsomme fiskerier. Vi har kapital. Det som gjenstår er å ta de riktige beslutningene.

... samtidig som både muligheter og problemer blir stadig tydelige ...

Ikke minst har den politiske oppmerksomheten om forholdene i nordområdene og Barentshavet økt de siste årene både av utenrikspolitiske, energi- og miljømessige årsaker:

- **Nordkalott samarbeidet:** Sammenbruddet av sovjetøkonomien skapte rask økonomisk nedgang i Nordvestlige Russland med fraflytting, arbeidsløshet og fattigdom. Få andre steder i Europa er inntekts- og levestandardsforskjellene så store som mellom Norge og Russland. Kollaps av den russiske marinen førte til at gammelt kjernefysisk materiale ble lagret på helt uforsvarlig vis.
- **LNG - revolusjonen:** Omfattende reduksjon i kostnadene med å kjøle ned og transportere gass i flytende form de siste 10-15 år har åpnet et nytt marked for gassressurser som allerede ble oppdaget i Barentsregionen for flere tiår siden.
- **Knapphet på olje:** Tilstramningen i oljemarkedet de siste årene har ført til en fornyet oppmerksomhet om de geopolitiske sidene ved energi, og spesielt hvor fremtiden oljeleveranser skal komme fra. Vesten og særlig USAs bekymring for avhengigheten av Midt-Østen bidrar ytterligere til at

det letes etter nye forsyningskilder. Samtidig tyder anslag på at 25% av verdens petroleumsreserver kan befinne seg i arktiske strøk.

- **Restrukturering og fornying av Russisk petroleumsindustri:** Privatiseringen av russisk oljeindustri førte, til tross for mange uheldige resultater, til at det kom inn teknologi fra vest. Det har bidratt til en meget rask produksjonsvekst de siste ti år, med påfølgende økende eksport. Produksjonen i Russland flyttes imidlertid gradvis mot nord, og av den grunn blir det stadig mer aktuelt å bruke Barentsregionen som utskipingssted.
- **Uavklart jurisdiksjon og territoriale grenser:** "Elektron-saken" demonstrerte spenningsnivået i regionen. Det uløste grenselinjespørsmålet mellom Norge og Russland blir mer aktualisert ettersom oljevirkosomheten tiltar. Den økologiske katastrofen som ukontrollert fiske og dermed fallende fangster gjør de uløste spørsmålene om fiskeriforvaltning mer påtrengende.
- **Det distriktpolitiske ubehaget:** Den jevne fraflyttingen fra Finnmark og Nord-Troms tross omfattende distriktpolitiske tiltakspakker og stadige forsøk på omlegging av fiskeripolitikken gjør at de lokalpolitiske interessene leter etter nye grep som kan skape vekst og optimisme i landsdelen.
- **Spenninger.** Samtidig er spenningsnivået over grensen mellom Norge og Russland stort: Grensen representerer en av de største kontrastene som finnes i verden langs en grense hva angår miljø, helse og sosiale forskjeller.

... *men en gryende optimisme oppstår i Norge*

I Nord-Norge er optimismen i ferd med å overvinne pessimismen. Forventningene om nye arbeidsplasser og økte inntekter knyttet til framtidig petroleumsaktivitet, investeringer og vekst i turismen skaper ny framtidstro i landsdelen.

- **Olje og gass:** Snøhvit er under utbygging. Store reserver er påvist på russisk side. Det er store forventninger om flere funn på både norsk og russisk side. Flere og flere ser mulighetene som vil følge av økt petroleumsaktivitet.
- **Russlandsdimensjonen.** Russlandsdimensjonen er en viktig utenrikspolitisk dimensjon for Norge der mulighetene er store. Store ressurser på russisk side, og kompetanse og teknologi på norsk side, danner grunnlaget for realisering av nye muligheter.
- **Miljøutfordringene.** Miljøutfordringene er store, både knyttet til fisken og oljen. Ulovlig fiske og dårlig forvaltning er blant de største miljøutfordringene. Mange ser etter hvert at utnyttelsen av olje- og gassressursene i Nordsjøen har kunne skje side om side med utnyttelse av fiskeressursene. Utfordringene i arktiske strøk er større. Mange mener også at det bare er en måte å påvirke miljøstandardene på russisk side, der

utbygging uansett kommer til å skje i stor stil – nemlig å gå foran selv, utvikle den beste teknologien og sette standardene.

De viktige valgene

Men Norge står ved inngangen til 2006 overfor flere vanskelige dilemmaer og valg:

- Kan den gryende optimismen i nord løftes videre med nye grep i distrikts- og næringspolitikken, eller er oljevirkosomheten en nødvendig motor?
- Står vi overfor et valg mellom olje og fisk?
- Kan vi vente så lenge som helst eller renner timeglasset ut for oss når det gjelder å finne en løsning i delelinjespørsmålet?
- Har Norges valg av tempo i leting og utbygging av oljeressursene betydning for miljø- og sikkerhetsstandarder i utbyggingen på russisk side?
- Er videreutviklingen av norsk oljekompetanse og leverandørindustri avhengig av sterk satsing i nord, eller kan den like godt vokse utenfor Norge?
- Kan Norge opprettholde posisjonen og ivareta norske interesser i spenningsfeltet mellom USA, EU og Russland?
- Klarer Norge å sikre internasjonal støtte for norsk juridiksjon i omstridte områder, ref. svalbardsonen?

Disse spørsmålene, og flere til, illustrerer noen de vanskelige valgene vi står overfor når vi skal bestemme viktige forhold som har betydning for utviklingen i vår nordlige landsdel, vår petroleumsindustri og våre arktiske nærrområder.

2 Triggeren

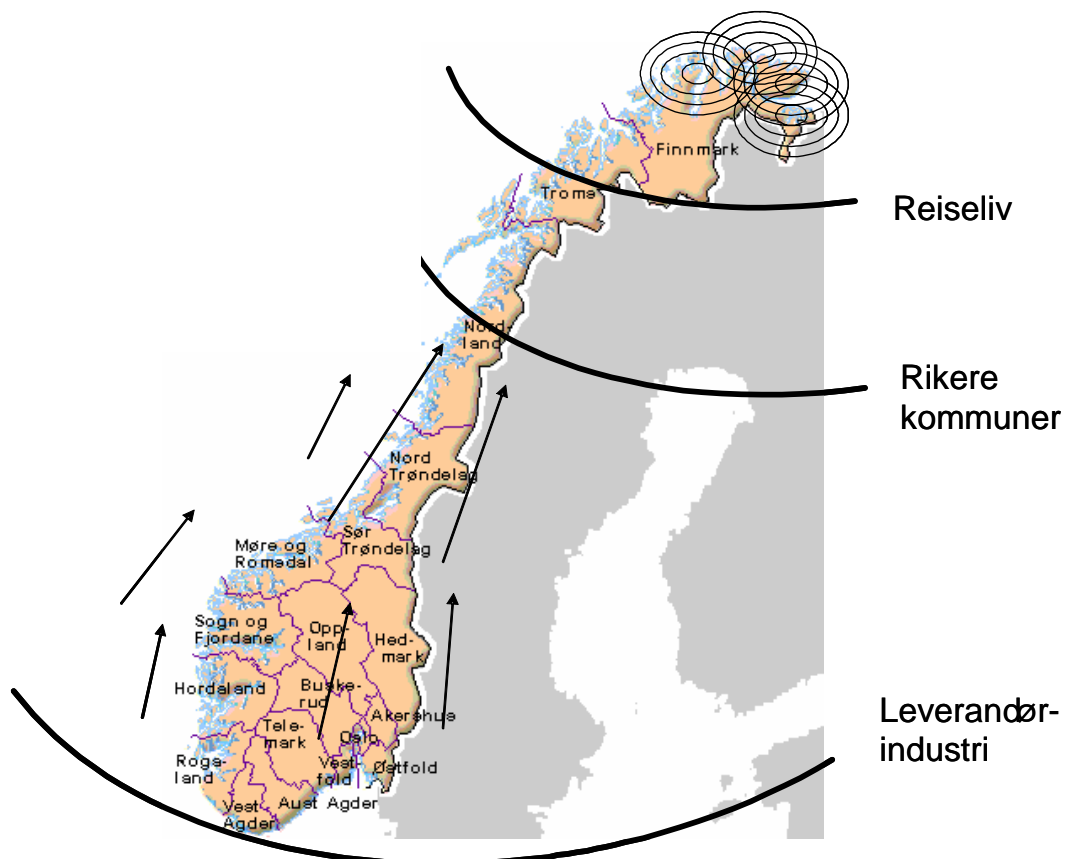
2.1 Det var en gang... *Snøhvit*

Snøhvit var starten på eventyret.

Da produksjonen på Snøhvit kom i gang i 2007 hadde eventyret allerede begynt. Snøhvit hadde bevist at det endelig var Nord-Norges tur.

Ringvirkningene lokalt viste seg ganske raskt å bli større enn noen hadde forutsett. Næringslivet i Finnmark så de nye mulighetene og tilpasset seg raskt. Nye og eksisterende bedrifter vokste på leveranser til utbyggingen. Tilflytting og medieoppmerksomhet bidro også til vekst og nyetableringer i andre sektorer. Viktige aktører innså at dersom de skulle ha mulighet til å komme inn med leveranser av varer og tjenester til de store utbyggingene på russisk side, måtte de demonstrere sin teknologi, konkurranse- og leveringsdyktighet på norsk side først.

Figur2.1: Ringer fra Snøhvit

Snøhvit brakte Nord-Norge inn i en periode med optimisme og gode sirkler, der petroleumsutvinning, næringsutvikling, miljø, reiseliv og fiskeriene gjensidig styrket hverandre og ledet landsdelen inn i en positiv utviklingsspiral.

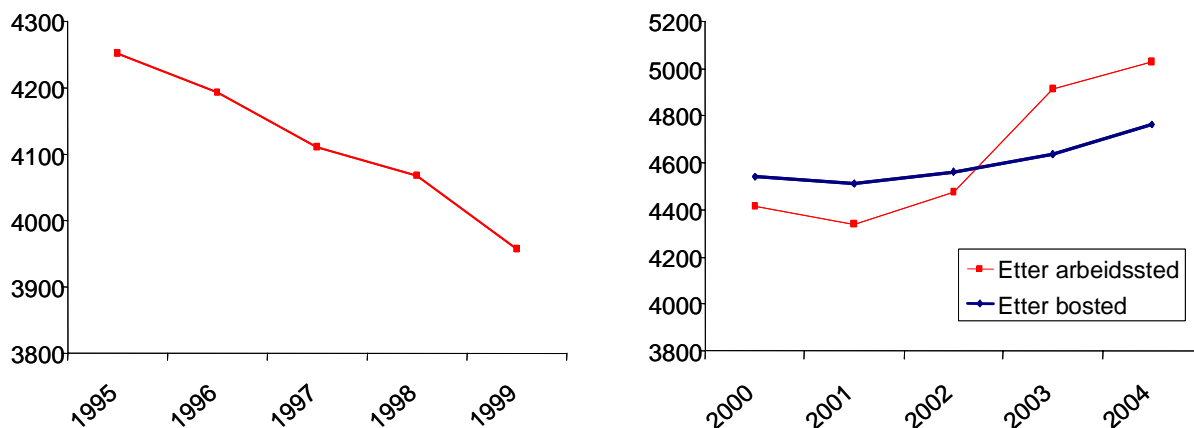
Snøhvitprosjektet, gjennomført med Statoil som operatør, og med Petoro, Total, Gaz de France, Amerada Hess og RWE DEA som rettighetshavere, lyktes i å skape, dokumentere og kommunisere positive ringvirkninger av en industriell satsing. Tidlig så vi at fødselstallene økte og innflyttingen tiltok. Den økte boligbyggingen i Hammerfest var et synlig bevis på at en ny optimisme var skapt.

Kort sagt: Det var Snøhvit som skapte forutsetningene for en bred satsing i nord. Norge var ”snudd på hodet”, Nord-Norge var blitt en magnet som trakk til seg hjerner, kapital og kultur.

2.2 Ringvirkningene av Snøhvit

Ved årsskiftet 2005-2006 utarbeidet Næringslivets hovedorganisasjon (NHO) en oversikt over ringvirkninger fra Snøhvitutbyggingen². De mest åpenbare virkningene var at sysselsettingsutviklingen i Hammerfest snudde. Fra en nedgående trend, snudde utviklingen til en klar vekst.

Figur 2.2: Sysselsettingsutviklingen i Hammerfest

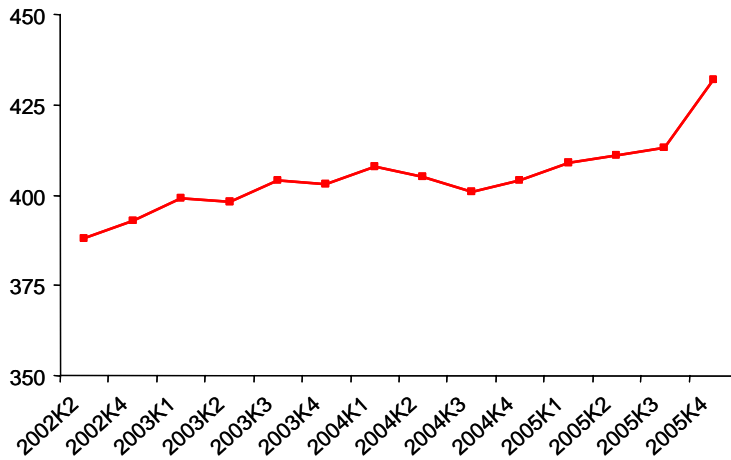

Kilde: NHO/SSB

Videre hadde Hammerfest allerede fått en klar økning i antallet bedrifter som er etablert i Hammerfest. Antallet bedrifter i Hammerfest med ansatte økte med 44 fra annet kvartal 2002 til 4. kvartal 2005.

² ”Snøhvit og andre eventyr”, NHO desember 2005

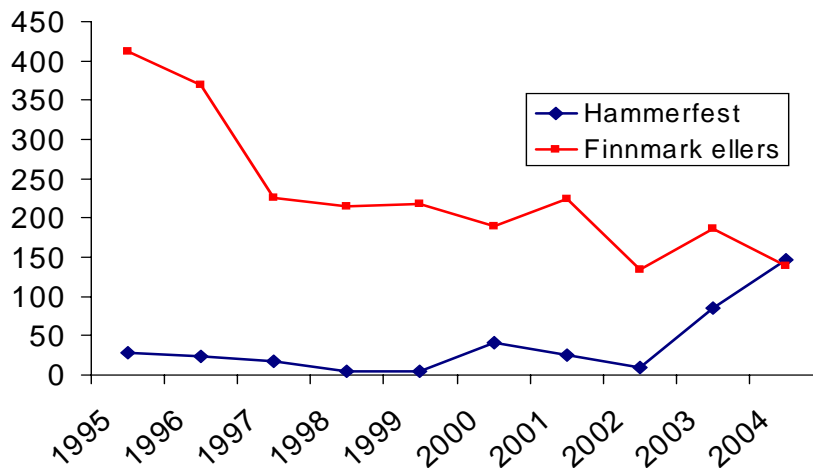
Figur 2.3: Antall bedrifter i Hammerfest*

* Med ansatte. Kilde NHO/SSB

En klar indikasjon på at regionen var kommet inn i en positiv trend var at boligbyggingen i Hammerfest tiltok. Fra et igangsettingstall på om lag 0 de senere årene, økte antallet igangsatte boliger til om lag 200 i 2004.

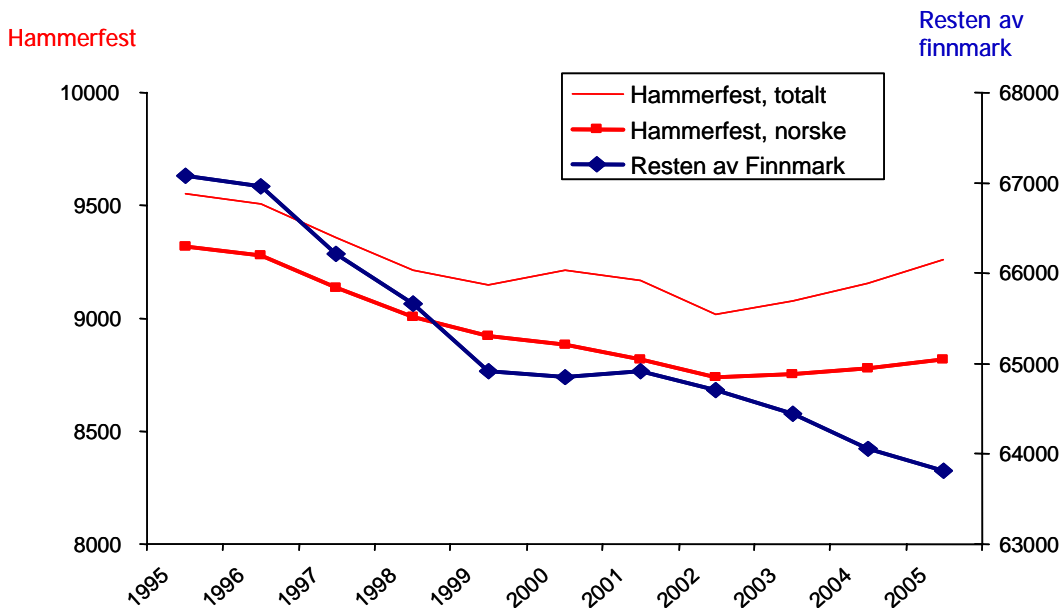
Figur 2.4: Igangsetting av nye boliger

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Men viktigst av alt var at befolkningsutviklingen hadde snudd. Tilflytting, nye arbeidsplasser, økte fødselstall og ny optimisme hadde snudd befolkningsutviklingen fra en stødig nedgang, til en gryende økning.

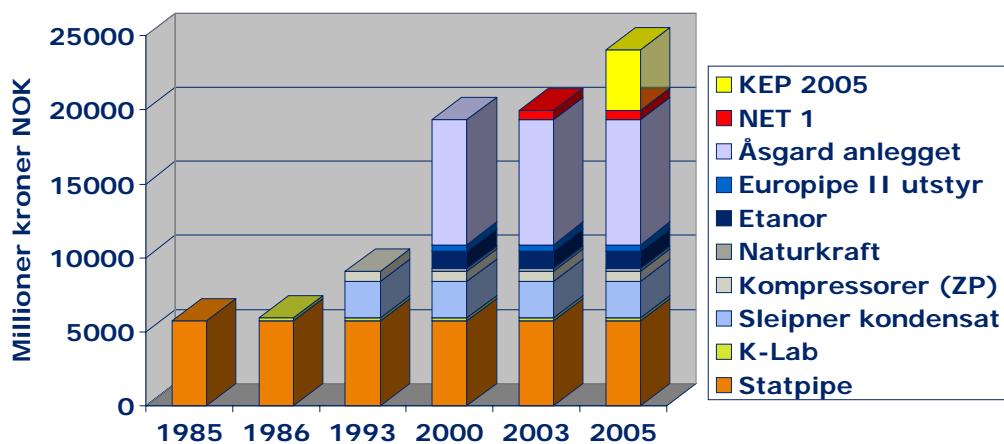
Figur 2.5: Utviklingen i folketallet i Finnmark

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Optimismen som vokste fram i Hammerfest var direkte knyttet til ringvirkningene av utbyggingen på Melkøya . Opprinnelig var forventningen at forholdene ville normaliseres etter selve utbyggingsfasen, selv om driften permanent ville skape betydelige ringvirkninger. I ettertid viste det seg at Melkøya ble et knutepunkt for mye av de landbaserte aktivitetene i Finnmark. Det førte til at Melkøya og Hammerfest ble et tilnærmet permanent utbyggingsområde over 20 år. Det var nærliggende å trekke en parallell mellom Melkøya og Kårstø. Begge stedene ble knutepunkt i den industrielle utviklingen av oljevirkksomheten i hver sin region, begge steder ble den opprinnelige investeringen bare et første skritt i en bred satsing.

Figur 2.6: Investeringsaktivitet på Kårstø

Kilde: Statoil

3 De politiske grepene

Hva var så de viktigste grepene som ble gjort?

Stikkordene for hvordan det var mulig, er *samordning* og *partnerskap*. Samordning på tvers av departementer og politikkområder. Partnerskap mellom stat og næringsliv. Hovedelementene var:

- Et samlet nasjonalt grep for å utvikle Nord-Norge
- Et energipolitisk grep i samarbeid med vår partner i nord, Russland og de store energiforbrukerne EU og USA
- Et internasjonalt grep om miljø- og ressursforvaltningen i de sårbare arktiske områdene.

Regjeringsutvalg

Det startet allerede i 2005 på toppen, i Regjeringen. Første prioritet var utenriks- og miljøpolitikken. Regjeringen nedsatte et nordområdeutvalg ledet av utenriksministeren, men med deltakelse av en rekke statsråder, herunder blant andre energi-, miljø-, og kommunalministrene. Trolig et av de største og mest ambisiøse regjeringsutvalg Norge har hatt. Men viljen til samordning var stor.

Regjeringen satte videre ned et eget ekspertutvalg som skulle utmeisle en samordnet nordområdepolitikk. Utvalget var forankret i fagmiljøer i Nord-Norge.

Et viktig grep var å få på plass den samordnede forvaltningsplanen for Lofoten og Barentshavet. Et annet viktig grep var å bygge ut samarbeidet med Russland på alle plan.

To år senere, i bakkant av at norske selskaper ble med på utbyggingen av Sthokman feltet og en serie konflikter rundt fiskeriforvaltningen i norsk del av Barentshavet, ble det tatt et initiativ overfor Russland om å utvikle en felles og helhetlig forvaltningsplan for hele Barentshavet. Tilstedeværelse og langsiktig og god forvaltning skulle skape framdrift og positive holdninger.

Arbeidet med en felles forvaltningsplan skapte også mer energi i delelinjeforhandlingene. Resultatet ble at forvaltningsplanen og grenselinjespørsmålet ble koblet sammen. Delelinjespørsmålet ble løst ved at Norge og Russland ble til slutt enige om et område som skulle forvaltes i felleskap. Norske og russiske fiskere hadde samme rettigheter i området og inntektene fra eventuelle funn skulle deles 50-50 mellom de to land.

Internasjonalt energipolitisk grep

Det neste grepet var et felles norsk-russisk energipolitisk initiativ. Med utgangspunkt i den delen av den felles forvaltningsplanen som dreide seg om utnyttelse av petroleumsressursene ble det fremforhandlet av internasjonal miljøavtale om olje i arktiske strøk. I 2015 ble det etablert en "Code of conduct" for oljevirkosomhet i Arktis som fikk tilslutning fra en rekke land, herunder våre nordiske naboland Island, Danmark, Sverige og Finland, de baltiske statene, og arktiske stormakter som Canada, USA og Grønland.

Forklaringen på de utenrikspolitiske suksessene var selvsagt norsk manøvreringsdyktighet og klokskap, men ikke bare det. Norsk utenrikspolitisk fokus ble rettet mot nordområdene med samme intensitet som den i den kalde krigen var rettet mot den atlantiske dimensjonen og vår relasjon til USA. Nå var plattformen en erkjennelse av at vi måtte spille på lag med Russland som energistormakt. Og energien inn i disse spørsmål ble hentet fra den geopolitiske interessen for energiforsyning fra sikre områder utenfor Midt-Østen. Høye olje- og gasspriser skapte sterke nasjonale interesser for å sikre langsiktige forsyningslinjer og diversifiserte kilder. I dette spillet, som ikke minst kom til uttrykk som en rivalisering mellom USA og EU om gassressursene i nord, spilte Norge en viktig mellommannsrolle.

Norges militærstrategiske interesser ble redefinert til dels å være internasjonale operasjoner under ledelse av FN eller NATO, og dels å være synlighet og tydelighet i de nordlige områdene. Tilstedeværelse i nordområdene ble et kodeord. Vår moderne flåte av Kystvaktskip var virkemidlet. Kystvakten sammen med et kraftig styrket oljevern langs kysten av Finnmark og Troms økte sikkerheten for fiskeflåten, håndterte den enorme trafikken av tankskip som fraktet LNG og særlig olje fra nord vest Russland. I 2020 ble det skipet hele 3 mbd olje langs kysten. Dette viste seg å være det største trusselbildet for oljeutslipp i området.

I overvåkingen av territorialfarvannet fant Kystvakten praktiske samordningsløsninger med oljevirkosomheten og oljevernberedskapen i utbygging av en ny flåte kombinerte fartøy som ivaretok oljesektorens behov for stand by beredskap rund plattformene, oljevernets behov for beredskap ved utslipp, ikke minst fra oljetransporten og forsvarets behov for tilstedeværelse og patruljering av territorialfarvannet.

Miljødimensjonen ga norsk industri en mulighet

Det var tidlig klart at virksomheten i nord betød miljøutfordringer av en helt ny dimensjon. Norsk industri forstod at dersom den klarte å være tidlig ute, ville den sette viktige standarder og dermed opparbeide et forsprang også internasjonalt.

Miljødimensjonen ga norsk industri en slik mulighet, og Norge som nasjon en mulighet til å spille en viktig rolle i utviklingen av arktisk oljeutvinning.

De ferske erfaringene fra Snøhvit, og de gamle fra utviklingen av oljeindustrien i Rogaland, gjorde det tydeligere at en virkelig kan skape ny næringsutvikling i Nord-Norge gjennom en nasjonal dugnadsinnsats. Oljeindustrien, leverandørindustrien, forskningsmiljøene og myndighetene gikk sammen om et omfattende petroleumsrettet arktisk miljøteknologiprogram, som satte norsk industri i det internasjonale førerete.

4 Gulf of Barents

4.1 Utgangspunktet

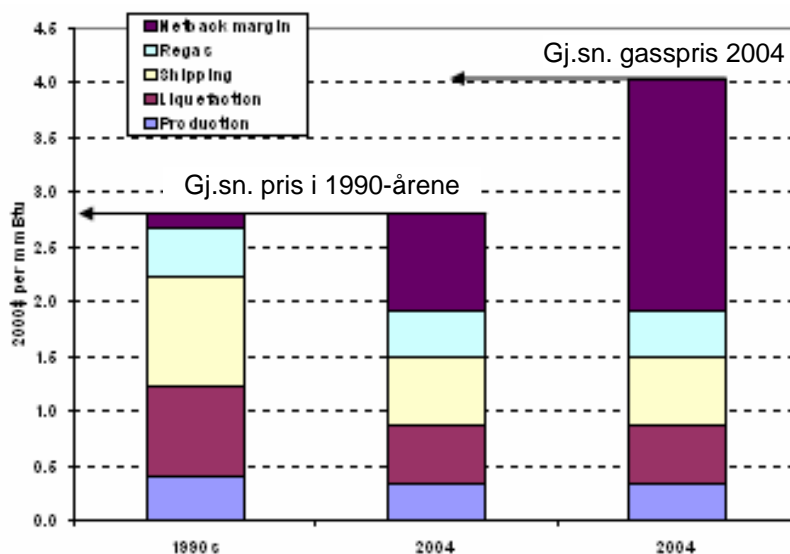
4.1.1 Økt kommersiell interesse

Det har lenge vært kjent at arktiske strøk og kontinentalsoklene som grenser opp mot Nordishavet har et enormt potensial for produksjon av olje og gass. I 2005 anslo US Geological Survey at så mye som 25 prosent av verdens gjenværende petroleumsforekomster kan være lokalisert i arktiske strøk. Men høye utvinningskostnader, kompliserte teknologiske utfordringer, vanskelige klimatiske forhold, et sårbart økosystem og lange transportavstander har gjort olje- og gassutvinningen til fremtidsmusikk – inntil begynnelsen av det 21 århundre.

Nå står oljeselskapene i kø for å skaffe seg posisjoner. Det skyldes at utvinning i nordområdene har blitt kommersielt interessant. Det globale suget etter energi har endret aktørenes oppfatninger om den framtidige markedsverdien av olje og gass. Samtidig har den teknologiske utviklingen gjort det mulig å produsere og transportere oljen og gassen som kan utvinnes i disse områdene til langt lavere kostnader enn tidligere. Ikke-kommersielle petroleumsressurser oppgraderes til kommersielle reserver.

En stor del av ressursene, ikke minst på norsk og russisk side i Barentshavet, forventes å være gass. Endringene i den kommersielle interessen for petroleumsvirksomheten i nordområdene kan derfor illustreres ved å studere endringene i verdikjeden for LNG (nedkjølt og flytende naturgass) i løpet av de siste 10-15 årene. Fallende kostnader i hele kjeden og økte gasspriser har gjort LNG fra Barentshavet konkurransedyktig.

Figur 4.1: Nettomarginer for LNG leveranser fra Barentshavet

4.1.2 Det geopolitiske spillet

Sett i et geopolitisk perspektiv har nordområdene kommet høyere opp på dagsorden. Og det er særlig utsiktene til økt olje- og gassutvinning som er drivkraften. De ulike energidialogene mellom Russland på den ene siden og EU, USA og enkelte europeiske land på den annen, er eksempler på det. Oljeutvinning i nord har blitt et politisk tema i bilaterale samtaler på høyt plan. De store forbrukerlandenes ønsker at nye petroleumsv provinser åpnes opp som et ledd i en langsiktig strategi for å sikre tilgangen på energi. Barentsregionen er trolig blant de mest lovende i et langsiktig perspektiv. For Russland er utviklingen av energisektoren både den sentrale motoren i landets økonomiske utvikling og et utenrikspolitisk virkemiddel i landets relasjoner til sentrale land både i øst og vest.

4.1.3 Norges posisjon

Norge og norsk petroleumsnæring står i en unik posisjon i forhold til den utviklingen vi nå ser konturene av.

Norske selskaper og leverandørbedrifter behersker den teknologien som er nødvendig for å utvinne ressursene i nordområdene på en kostnadseffektiv og miljøvennlig måte. Det gjelder ikke minst erfaringene med oljeboring i arktiske farvann, transport av flerfasestrømmer over lange avstander samt fjernstyrt undervannsproduksjon. Gjennom utbyggingen av felt som Troll, Ormen Lange og Snøhvit har norske operatører og leverandørbedrifter skaffet seg en kompetanse og et renommé som gir et konkurransemessig fortrinn i den internasjonale konkurransen om kontrakter og posisjoner. Norge har også en infrastruktur og et næringsliv som gjør Nord-Norge til et nærliggende valg når oljeindustrien etter hvert skal lokalisere funksjoner for å betjene en økende virksomhet i nordområdene.

Det sårbare miljøet i området stiller store krav. Den vektleggingen av miljøhensyn som preger petroleumsvirksomheten i Norge, har bidratt til å utvikle teknologi

tilpasset miljøkravene i arktiske strøk. Den beste måten å sikre at den norske miljøkompetansen og -teknologien utvikles og tas i bruk, er å skape et hjemmemarked i nord hvor miljøambisjonene løftes ytterligere. På den måten vil oljeselskaper og leverandørindustri presses til å flytte teknologigrensene, og gjennom det sette den internasjonale standarden for hvordan oljevirkosomhet i arktiske strøk bør og kan drives.

4.2 Gulf of Barents 2025 – Europas viktigste petroleumsprovins

Historien om oljevirkosomheten i nord er historien om hvordan Barentshavet og kystområdene langs Kolahalvøya og Nord-Norge fikk betegnelsen ”Gulf of Barents”.

4.2.1 Oljeeventyret tar fart – kronologisk utvikling fram til 2025

Figur 4.2: Nøkkelpbegivenheter 2005- 2025

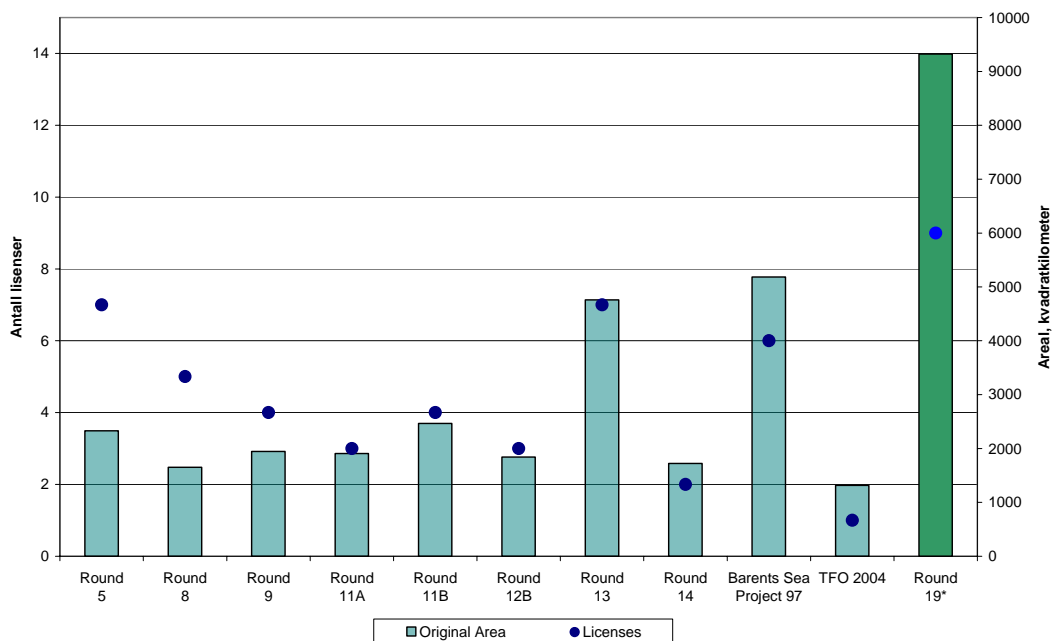
	Norsk side	Russisk side
2006	<i>19 konsesjonsrunde avsluttet med rekordmange tildelinger av blokker i Barentshavet</i> <i>Mer gass påvises i nærheten av Snøvitfeltet</i> <i>Helhetlig forvaltningsplan fremlegges og diskuteres</i>	<i>Første fase av Shtokman besluttet utbygget med norsk deltagelse</i>
2007	<i>Produksjonen på Snøvit starter</i> <i>ENI sender inn plan for utbygging og drift (PUD) for Goliat</i>	<i>Den første større konsesjonsrunden iverksettes for tildeling av lisenser på den russiske siden av Barentshavet</i>
2008	<i>Et nytt gassfunn påvises på norsk side i Barentshavet utenfor Finnmark</i> <i>Basevirkosomhet i Kirkenes bygges opp</i> <i>Produksjonsstart på Goliat-feltet</i> <i>Mange nye lisenser i Barentshavet deles ut i 20 konsesjonsrunde</i>	
2009		<i>Primazlomnoye øst i Pechorahavet settes i produksjon</i> <i>Utbygging av oljefeltet Dolginskaya startes</i>
2010	<i>Det åpnes for leteboring utenfor Vesterålen i forbindelse med 21 konsesjonsrunde</i> <i>Flere mindre gassfunn utenfor Finnmark</i>	<i>Planene om å bygge en stor oljerørledning fra Vest-Sibir tas fram igjen</i>

	<i>Andre byggetrinn av LNG anlegget på Melkøya basert på gass i nærheten av Snøhvit blir satt i drift</i>	
2011	<i>Det gjøres 2 store kombinerte olje- og gassfunn utenfor Vesterålen</i>	<i>Omlastningsteminal for olje fra den russiske delen av Barentshavet bygges utenfor Murmansk</i>
2012	<i>Det påvises et drivverdig oljefelt i den felles forvaltningssonen i det tidligere omstridte området</i>	<i>Den første LNG båten fra Murmansk setter kursen mot USA</i>
2013 – 14	<i>Oppstart av et nytt LNG anlegg på Finnmarkskysten basert på gassfunnet påvist i 2008</i>	<i>Flere funn på russisk side</i> <i>Flere letelisenser deles ut med stor internasjonal interesse</i>
2015– 2025	<i>PUD for første feltutbygging utenfor Vesterålen</i> <i>En samlerørledning med start ved Murmansk og langs norskekysten vedtas utbygget og settes i drift</i> <i>Et nytt LNG-anlegg på Finnmarkskysten blir bygget ut og satt i drift.</i> <i>3 byggetrinn for LNG anlegget på Melkøya blir bygget ut og satt i drift.</i> <i>Den første oljen ilandføres i Vesterålen i 2019</i> <i>Det andre store feltet utenfor Vesterålen besluttes utbygget</i> <i>Det første gassbehandlingsanlegget settes i drift på Andøya</i>	<i>Flere oljeutbygginger øst i Pechorahavet</i> <i>Den første oljen fra Sibir lastes om bord i en supertanker</i> <i>Andre og tredje utbyggingstrinn på Shtokmanfeltet kom i henholdsvis 2018 og 2022</i>

I 2006 ble det første byggetrinnet av det enorme russiske Shtokman-feltet vedtatt utbygget med norsk deltagelse. Den første fasen besto i å bygge ut feltet basert på undervannsproduksjon og flerfase transport av ustabilisert gass til land på Kolahalvøya. Der ble gassen prosessert og nedkjølt til LNG for transport med skip til kjøpere i Europa og USA. Både Statoil og Norsk Hydro fikk tildelt eierandeler og viktige oppgaver i forbindelse med utbyggingen og norske leverandørbedrifter fikk betydningsfulle kontrakter.

På norsk side ble flere interessante letelisenser tildelt i 2006 i den 19. konsesjonsrunden. Interessen i forbindelse med den 19. konsesjonsrunden markerte et betydelig skift i interessen for lisenser på den norske siden av Barentshavet.

Figur 4.3: *Interessen for lisenser på norsk sokkel.*

Samme år ble det gjort funn i nærheten av Snøhvitfeltet og avgrensingsboringen på det ENI-opererte Goliat-feltet som ga en oppgradering av reservegrunlaget. 2006 var også året da den helhetlig forvaltningsplanen for nordområdene ble fremlagt og diskutert. Den la premissene for en balansert næringsutvikling i nord.

I 2007 fikk ENI godkjent en Plan for Utbygging og Drift (PUD) på Goliat. Goliat-utbyggingen ble basert på et produksjonsskip med integrert produksjon, lager og lastefasiliteter.

Den første større konsesjonsrunden i russisk del av Barentshavet ble gjennomført i 2007. Flere norske selskaper fikk letekonsesjoner sammen med russiske partnere.

Det store gjennombruddet på letesiden i den norske delen av Barentshavet kom i 2008. Det hadde lenge vært usikkert om mange av de geologiske strukturene på norsk side inneholder hydrokarboner. Skuffende boreresultater i 2005 førte til en midlertidig nedjustering av oljeselskapenes forventninger, men et nytt gigantfunn i den østlige delen av norsk sektor i Barentshavet høsten 2008 førte til fornyet interesse. Dette funnet dannet basis for å utvikle et nytt LNG-anlegg i Øst-Finnmark. Kirkenes opplevde en vekst blant annet som følge av oppbygging av basevirksomhet. 2008 var også et merkeår for oljeproduksjonen i Nord-Norge ved at den første båtlasten med olje fra Goliat-feltet satte kursen for en havn på Kontinentet. De positive nyhetene på letesiden gjorde at 20. konsesjonsrunde skapte enda større interesse for lisenser i nord enn tilfellet var for den 19. runden.

Det første russiske oljefeltet, Primazlomnoye, ble satt i produksjon i 2009. På platå ville feltet produsere om lag 7,5 millioner tonn.

Deler av Nordland VI, Nordland VII og Troms II ble åpnet for letevirksomhet i 2010 i forbindelse med 21. konsesjonsrunde. Stor interesse for leteboring i dette området ga et løft i den generelle interessen for oljevirkosheten i Nord-Norge.

Samme år ble en utvidelse av LNG-anlegget på Melkøya basert på en feltutbygging øst for Snøhvitfeltet satt i drift.

Det første store funnet utenfor Vesterålen ble gjort i 2011. Det viste seg å være et stort gassfelt med en tynn oljesone som lot seg produsere på en lønnsom måte ved hjelp av geostyrt horisontal boring og bruk av grenbrønner. Samme år ble det gjort et nytt stort funn, denne gangen et stort assosiert gass/kondensatfelt med betydelige mengder rikgass. Utenfor Murmansk ble en omlastningsterminal for å betjene den økende oljetransporten fra den russiske delen av Barentshavet bygget ut.

2012 var et merkeår ved at det første kommersielle feltet i det tidligere omstridte området mellom Russland og Norge ble påvist. Det viste seg at feltet strakk seg over den felles forvaltningssonen som ble trukket på hver side av delelinjen. 2012 passerte også første LNG-båt basert på Shtokmanfeltet med kurs for den amerikanske østkysten. Konsortiet bak feltet hadde på det tidspunktet allerede planlagt den andre fasen av Shtokmanfeltet basert på rørledningstranport av gass til Vest-Europa.

2015 sendte operatøren inn en feltutviklingsplan som innebar utbygging i to faser av det første store feltet i Vesterålen. I første fase var planen å produsere oljen og ilandføre den til Øksnes kommune i Vesterålen. Neste fase var en større gassutbygging basert på rørledningstranport ned til Norskehavet og sørover til Nordsjøen.

Flere nye felt ble også påvist på russiske side i perioden 2013 – 2014. Nye konsesjonsrunder med økt utenlandsk deltagelse ga støtet til en kraftig opptrapping av leteaktivitetene.

I den siste 10-årsperioden tok omfanget av petroleumsvirksomheten av både i den østlige og sørlige delen av Barentshavet. Det ble gjennomført store investeringer både rørledninger, feltinstallasjoner og landanlegg. Det andre større feltet som ble påvist utenfor Vesterålen ble vedtatt utbygget.

På russisk side preges utviklingen av økende virksomhet langs hele verdikjeden, fra leting, utbygging og transport. Det ble bygget en oljeledning fra Sibir som kom i drift i 2015.

For å sikre en forsvarlig transportøkonomi for flere gassfelt utenfor Troms og Finnmark ble det i 2016 vedtatt å bygge ut en samlerørledning for gass langs norskekysten med start ved Murmansk. Gassrøret ble samordnet med infrastrukturen som ble bygget i forbindelse med det kombinerte olje og gassfeltet utenfor Vesterålen. Det gjorde det mulig å bygge ut mindre gassforekomster i den norske delen av Barentshavet.

I 2019 ble den første oljen til oljeterminalen i Øksnes ilandført. Det tredje byggetrinnet på Melkøya ble også satt i drift det året. 2021 ble gassbehandlingsanlegg for håndtering av rikgass fra den andre feltutbyggingen utenfor Vesterålen satt i drift. Salgsgassen ble transport sørover i det nye samlerørsystemet.

4.2.2 Det teknologiske løftet

Gulf of Barents 2025 er også historien om en målrettet teknologiutvikling som sikret grunnlaget for en forsvarlig utvikling av ressursene i de arktiske havområdene. Den teknologiske utviklingen som fant sted var en forlengelse av den FoU-innsatsen som tidligere skjedde i Nordsjøen og i Norskehavet, der norske teknologimiljøer både i oljeselskapene, leverandørindustrien og forskningsmiljøene sto sentralt.

Det var mange utfordringer å ta fatt i. Det var de tøffe klimatiske forholdene, det sårbare miljøet og de lange avstandene som sto i fokus for teknologiutviklingen.

Produksjon ved hjelp av produksjonsinstallasjoner på havbunnen var en viktig forutsetning for å kunne produsere effektivt fra havområder som hadde is store deler av året. For eksempel måtte undervannsinstallasjonene tåle å komme i kontakt med is som skrapte langs havbunnen. Man manglet erfaring med å transportere og fjernstyre produksjon over så lange avstander som var nødvendig i forbindelse med utbyggingen av Shtokman-feltet og flere av de andre feltutbyggingene som etter hvert ble igangsatt. Det teknologiske løftet var derfor særlig knyttet til en enda mer robust undervannsproduksjon og til en utvidelse av rekkevidden for flerfase transport av olje og gass over lange avstander. Fjernstyring av produksjonsanlegg (e-drift), nye kommunikasjonssystemer, håndtering av is, samt en kontinuerlig videreutvikling av miljøteknologien var også en del av det teknologiske løftet. Teknologiutviklingen knyttet til de marine operasjonene ga grunnlaget for mer effektive isbrytere og en ny generasjon oljerigger bygget for å operere i arktiske farvann.

I teknologiutviklingen spilte det norske oljeklyngen en sentral rolle. Leverandørbedrifter som for eksempel FMC i Kongsberg og Aker Kværner fikk viktige utviklingskontrakter for å utvikle mer robuste og effektive systemer for subsea produksjon. Men også mindre teknologibedrifter, både norske og utenlandske, utviklet nisjeprodukter innenfor en rekke teknologiområder som for eksempel innenfor boreteknologi, fjernstyring og miljø. Flere av leverandørbedriftene fant etter hvert grunn til å etablere virksomhet i Nord Norge, noe som virket meget positivt inn på næringsutviklingen i byer som Harstad og Tromsø.

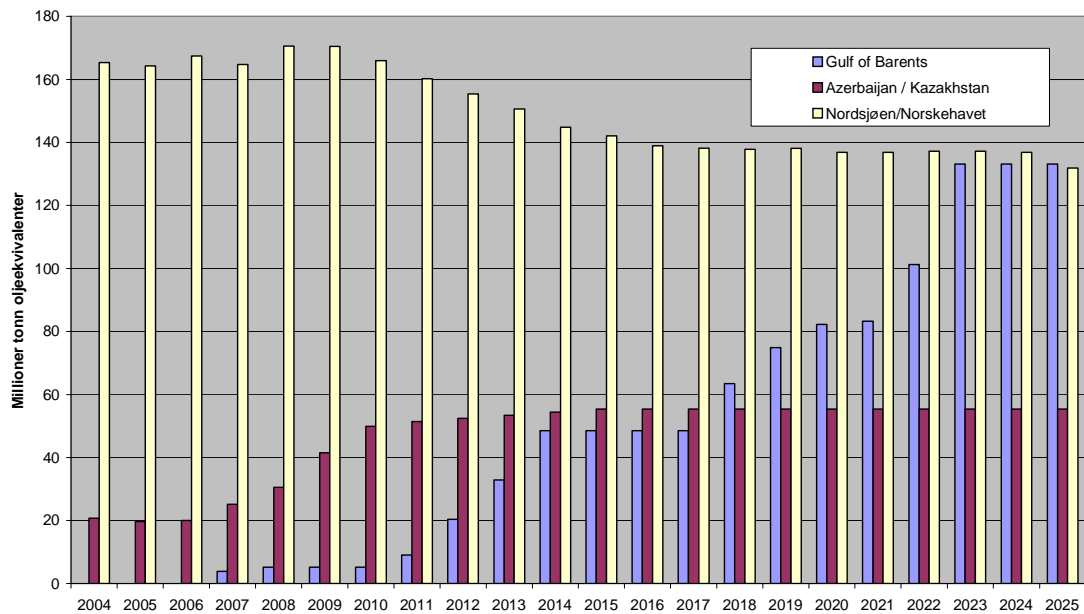
Figur 4.4: Illustrasjon på teknologiutvikling

4.2.3 Gulf of Barents anno 2025

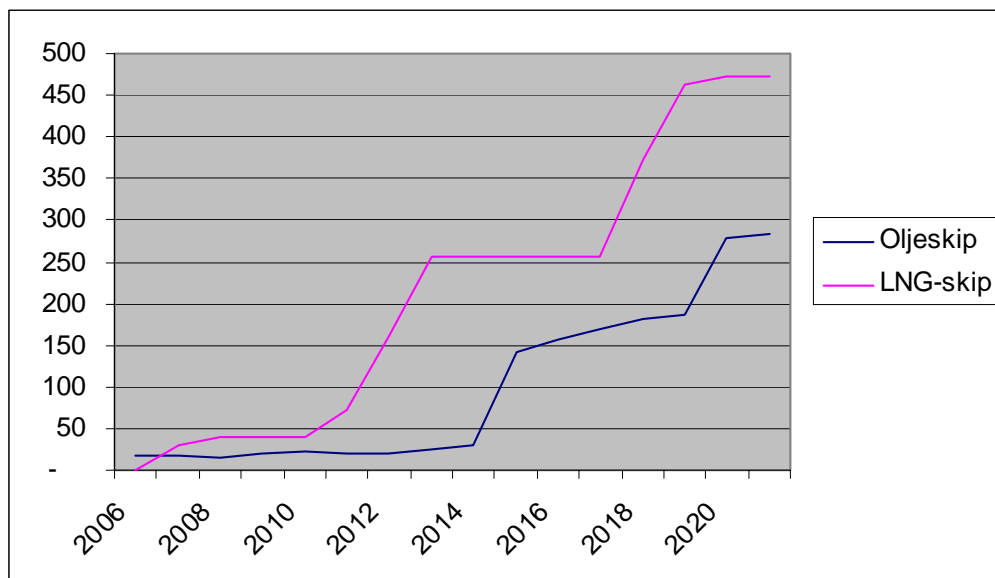
Gulf of Barents vokste frem til å bli Europas viktigste gassprovins. I 2025 er produksjonen for første gang større enn samlet for Nordsjøen og Norskehavet. I tillegg kommer en oljeproduksjon på neste 0,5 mill fat/dag samt nesten 3 mill. fat/dag som transitteres via rørledning fra Sibir.

Figur 4.5: Gassproduksjon i utvalgte provinser.(Mill. tonn o.e.)

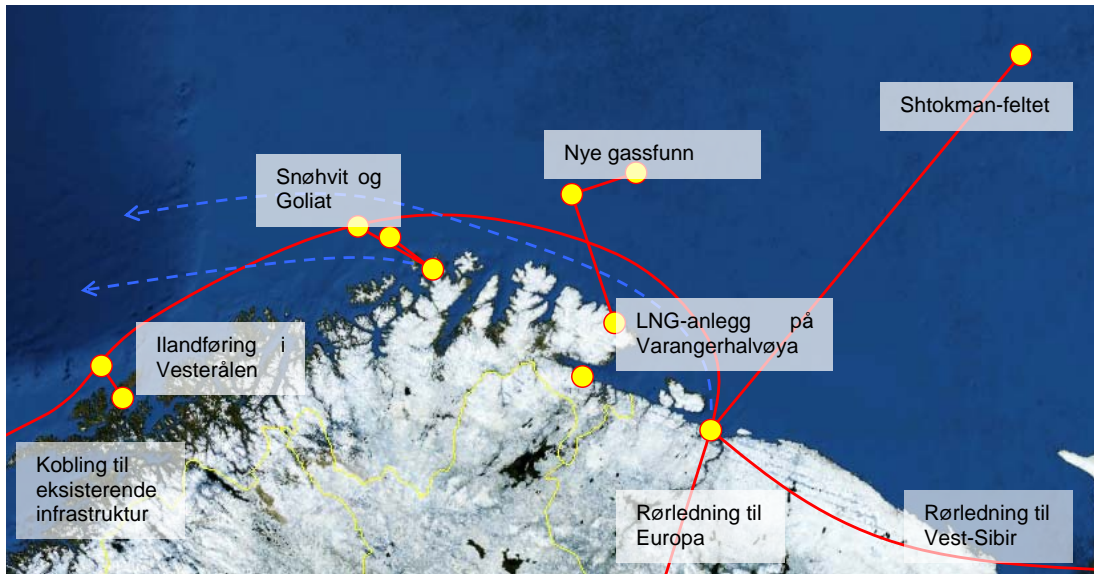
En viktig endring som fulgte med den omfattende oljevirksomheten, var en omfattende shippingvirksomhet. De betydelige volumene av olje og LNG som ble transportert ut fra regionen skapte betydelige markeder for norske rederier og maritim kompetanse. I 2025 passerer neste 500 store skip forbi Nordkapp hvert år.

Figur 4.6: Økende skipsfart. Årlig utskipning fra olje- og gassfelt som passerer Nordkapp.

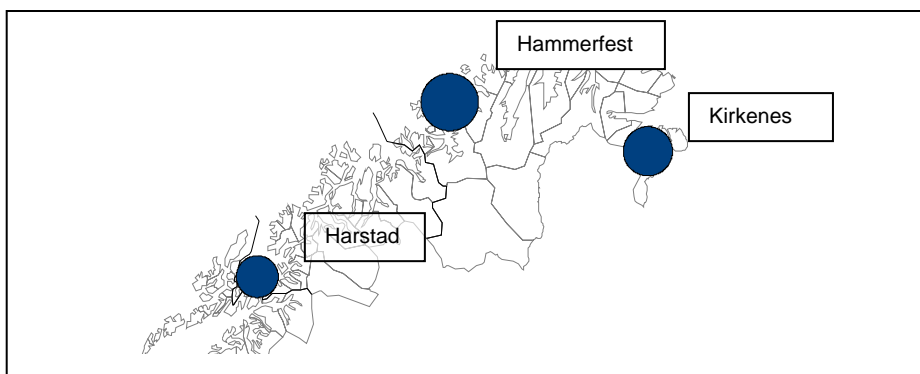

Oljeaktiviteten har også ført til at deler av leverandørindustrien er flyttet nordover. De tre nordligste fylkene merker klart at dette er geografisk attraktive lokaliseringsteder for leverandørindustri som har spesialisert seg på å betjene oljevirkosomhet i arktiske farvann. Både Harstad, Hammerfest og Kirkenes har opplevd en betydelig vekst som følge av den økende olje og gassvirkosomheten i Nord-Norge.

Figur 4.7: Gulf of Barents anno 2025

Figur 4.8: Relokalisering av oljeklyngen

5 Ringer i vannet

5.1 Nord-norsk nærings- og samfunnsliv anno 2025

I 2025 er nord-norsk næringsliv preget av at:

- Et nasjonalt løft innen forskning og utvikling har gitt mange nye bedrifter og virksomhetsinitiativer i olje- og gassrelatert næringsliv, men også innenfor fiskeri og havbruk, turisme og andre tjenestenæringer.
- Økt aktivitet i næringslivet, utbygging av flyplasser og annen infrastruktur har stimulert til nye satsinger og produktutvikling i reiselivsnæringen.
- Gjennom styrket forvaltning og en tøff linje mot overfiske er fiskebestandene på ny i vekst. Som i Nordsjøen viste det seg å være mulig å finne gode og praktiske måter å sikre sameksistens mellom olje- og gassaktivitet og fiskerinæringen.
- Det er bygget ut infrastruktur for gass, som igjen har åpnet muligheten for opprettelse av nye bedrifter. Gass er tatt i bruk regionalt som energikilde.

Dette har gitt stor dynamikk i hele Nord-Norge, som er blitt Norges mest internasjonaliserte og utadvendte region. Landsdelen er preget av optimisme. Det nord-norske samfunnslivet er kjennetegnet av at:

- Nord-Norge er i 2025 en ledende landsdel i Norge når det gjelder ny næringsutvikling og nye arbeidsplasser.
- Bedriftene i landsdelen er nyskapende, lønnsomme og framtidsrettede. Vi finner flere bedrifter i landsdelen som er helt i den teknologiske fronten, og som vinner i den internasjonale konkurransen.
- Befolkningen i regionen er preget av et høyt kompetansenivå.
- Innflytting, både fra andre deler av Norge og fra utlandet.
- Strømmen av overføringer har snudd fra sør til nord - nå går faktisk pengestrømmen andre veien.

- Omfattende grenseoverskridende handel gir grunnlag for en betydelig handels- og eksportnæring i Finnmark.
- Andelen sysselsatte i privat sektor har økt kraftig.

5.2 Hva skjedde?

5.2.1 Sammenhengende utbygging i 20 år

Snøhvit var starten på en periode der Finnmark ble et utbyggingsområde i nesten 20 år. Dette forandret hele samfunnet.

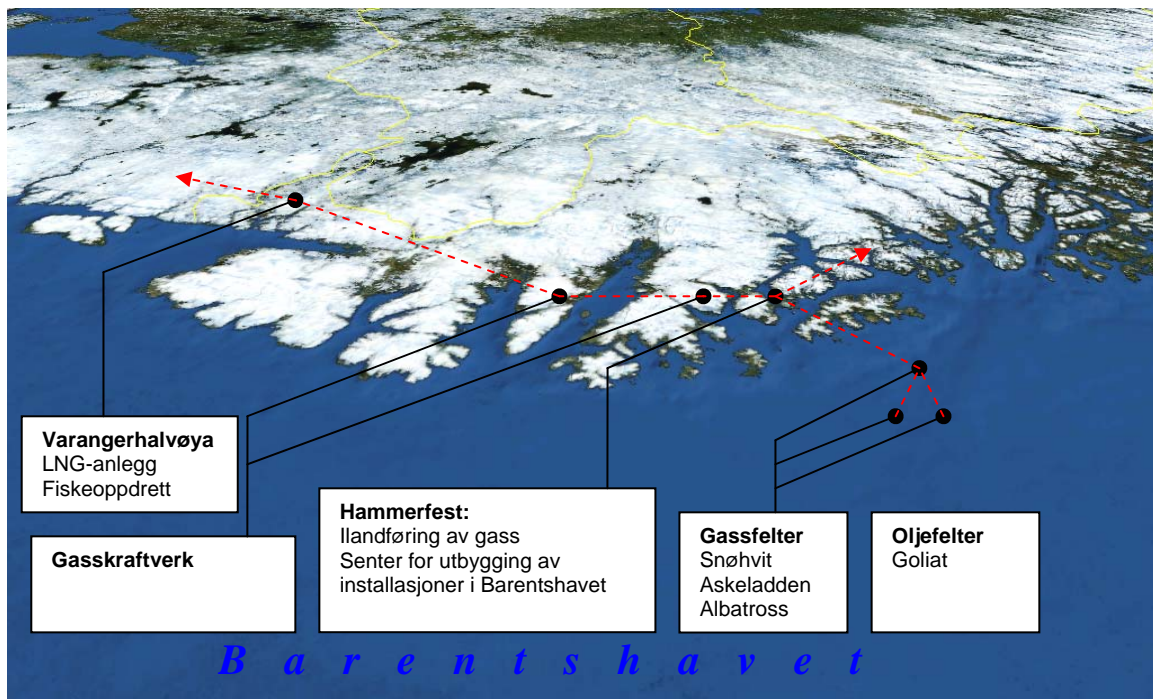
Regionen fikk kontinuerlig nye impulser og mer penger. Folk strømmet til både fra resten av Norge, Norden og resten av Europa. Den største endringen bestod i den sterke økningen i kompetansetilstrømming fra Russland.

Prosjektene på land ga de største direkte industrielle virkningene i regionen. Ilandføringsstedene og landbasene ble utgangspunkter for økt aktivitet.

Det ble mye gass tilgjengelig. Det ble en stor debatt om hvordan en kunne utnytte de industrielle mulighetene gjennom utbygging av gassbasert industri i Finnmark, en debatt som kulminerte med et prinsippvedtak i Stortinget om å legge til rette for gassbasert næringsutvikling i Finnmark. Både oljeselskapene, industrien og myndighetene fulgte raskt opp dette, og i 2014 ble de første spadetakene for et nytt metanolanlegg satt i jorden nær Hammerfest.

LNG-anleggene ga store mengde kjølevann, som ga grunnlag for framvekst av nye landbaserte fiskeoppdrettsanlegg.

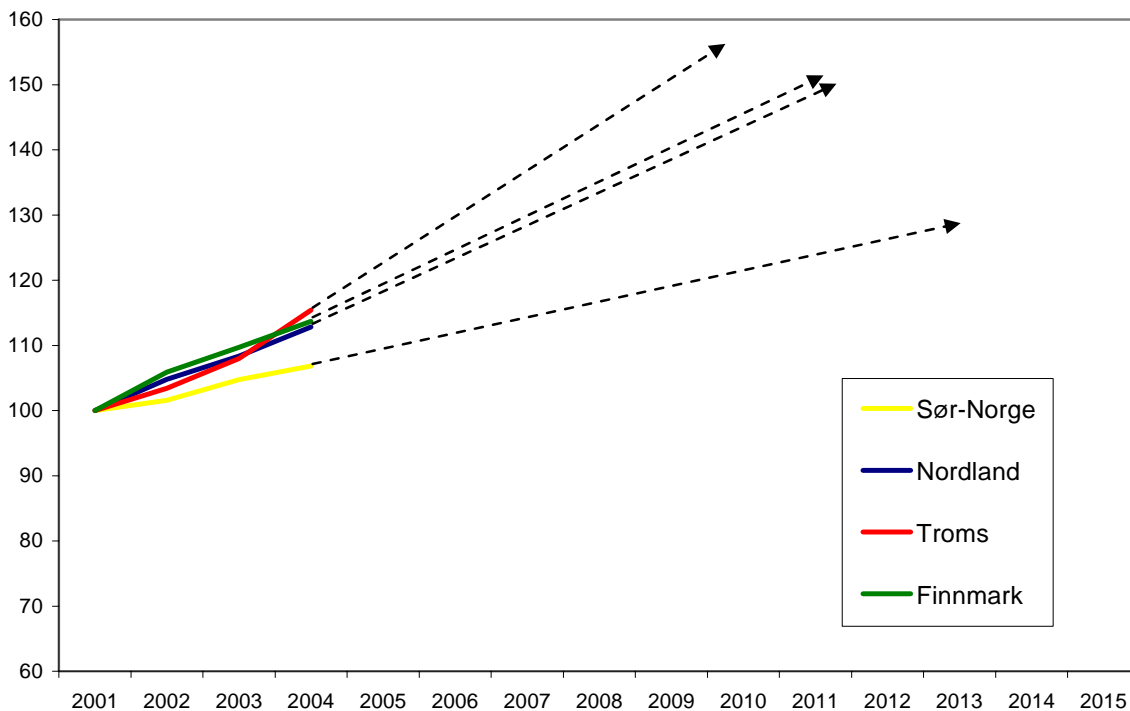
Som følge av den omfattende oljevirkosomheten og industrianleggene, måtte infrastrukturen bygges kraftig ut. I el-systemet ble overføringsforbindelsene både i Finnmark, og mellom Nord- og Sør-Norge og Norge og Russland bygget kraftig ut. Forsterkingen av sentralnettet mellom nord- og sør i Norge og inn på Kolahalvøya gjorde at det ble lønnsomt å satse på nye prosjekter innen vind- og bølgekraft.

5.2.2 Rikere offentlig sektor

Økt aktivitet ga økte skatteinntekter, som raskt kom kommunene til gode. Inntekter blant annet fra eiendomsskatt bidro til utbygging av både sosial og næringsmessig infrastruktur.

Figur 5.1: Utvikling i skatteinntekter, Nord- og Sør-Norge. 2001=100.

Samfunnsbyggende tiltak, som idrettsanlegg, kultursentra og lignende, ble gjennomført med næringslivet som den drivende part. Næringslivet innså at dersom det skulle kunne rekruttere og holde på den kompetente arbeidskraften, måtte tilbud som hevet livskvaliteten styrkes.

Den positive utviklingen i næringslivet medførte at den lange rekken av statlige tiltak som i forrige århundre var bygget opp i Finnmark nå kunne trappes ned. Samtidig fant offentlige næringskonsulenter og ansatte i "virkemiddelapparatet" seg bedre betalte jobber i næringslivet. Som følge av en særdeles positiv utvikling i næringslivet i Nord-Norge, kunne Innovasjon Norges virksomhet virksomhet i landsdelen gradvis bygges ned, og konsentreres om utvikling av næringsfattige områder i Sør-Norge.

Det var likevel nødvendig med enkelte virkemidler for å stimulere en ønsket retning på utviklingen. Flere tiltak som styrket kapitalmarkedet i regionen ble iverksatt for å øke mangfoldet og å unngå en for sterk konsentrasjon rundt det petroleumsbaserte næringslivet. Dessuten var det nødvendig å gjennomføre tiltak som bidro til å utvikle teknologi og høykompetent arbeidskraft.

Den kraftige økonomiske utviklingen har naturlig nok gitt betydelig konsentrasjon av befolkningen til vekstområdene i regionen. I tillegg til Bodø og Tromsø har Harstad-området (inkl. Narvik og området rundt Evenes flypass) og aksene Alta-Hammerfest opplevd betydelig vekst. Utviklingen i nord har gitt store omstillingsutfordringer. Mange av de fra før av tynt befolkede fiskeriavhengige tettstedene ved kysten har avgitt arbeidskraft til vekstområdene.

Boks: Eksempler på næringspolitiske tiltak.

Nordmentum-fondet. Et Argentum-inspirert fond som konverterer offentlig kapital til Private Equity-kapital for restrukturering av nord-norsk næringsliv. Opererer i alle sektorer, herunder fisk, fiskeforedling, turisme mv. Fondet blir en viktig bidragsyter i restruktureringen av fiskerinæringen og oppbyggingen av en lokalt forankret leverandørindustri til petroleumssektoren.

Forsknings- og næringsparker. Forskningsparken i Tromsø bygges ut og får avleggere flere steder i Troms og Finnmark.

Ny **såkkorn-ordning** for Nord-Norge etableres med deltakelse fra blant annet oljeindustrien.

Forskningsrådet: Sterk satsing på FoU, med utstrakt bruk av utviklingskontrakter rettet mot lokale selskaper

Rogalandsforskning etablerer avdeling i Hammerfest, og bidrar til en viktig kobling mot teknologimiljøet i Rogaland

KIMEK i Kirkenes – rustes opp til et springbrett for teknologimiljøer inn mot oljevirkosomheten

Regional samordning sikret at bruken av virkemidler ble konsentrert der de trengtes mest, samtidig som man fikk en fornuftig fordeling mellom ulike deler av regionen. Kultur og skoler var et prioritert område. Satsingene bidro til et godt miljø, og gjorde regionen til et attraktivt sted å bo.

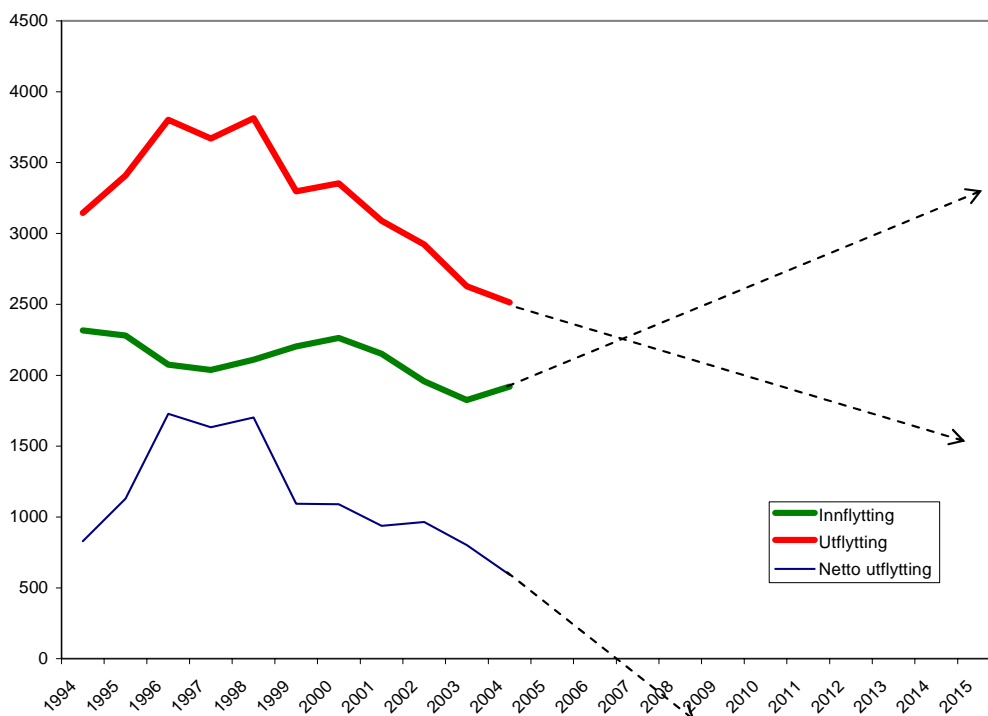
5.2.3 Jevn kompetansestrøm nordover og fra vest

Sammen med de samfunnsbyggende tiltakene bidro de industrielle utfordringene til at mange valgte å flytte til den nordlige regionen. Samtidig flyttet færre sørover.

Studenter flyttet ikke lenger sørover etter endt utdanning. Det var etter hvert blitt så mange høyt utdannede i Norge at arbeidsmarkedet særlig for akademisk høyt utdannet arbeidskraft var ganske vanskelig. Men i Nord-Norge var mulighetene store. Nå trekker de nyutdannede til Nord-Norge, fordi det er der de attraktive jobbene og de gode framtidsutsiktene er. Dette har lagt grunnlaget for en kompetansebasert tjenestenæring i Nord-Norge.

Mange trivdes – og ble der. Nord-Norges voksende småbyer hadde kort vei til fristende og utfordrende natur. Oslofjorden og Nordmarka var puslete greier for de som hadde vent seg til Finnmarks villmark.

Figur 5.2: Flytting til og fra Finnmark. 1994-2004

5.2.4 Kvalitetsbevisst turisme

Reiselivet var allerede ved inngangen til Nord-Norges nye olje- og gasspoke en nøkkelnæring, med flere sysselsatte enn fiskerinæringen og landbruket til sammen. Reiselivsnæringen hadde allerede i 2005 startet arbeidet med en strategi for å øke antall gjestedøgn betydelig. Næringens mål var at reiselivsrelatert forbruk i landsdelen skal stige fra 12 mrd kr i 2004 til 15 mrd. kr. i 2010.

Tiltak som næringen satte i verk var blant annet:

- Utvikle en profil for Nord-Norge som er mer tydelig, attraktiv og relevant, samtidig som den åpner for differensiering
- Koordinere og styrke markedsføringen
- Utvikle og organisere nye produkter
- Bedre distribusjonen av nord-norske reiselivsprodukter
- Heve kompetansen i næringen.

Det skulle vise seg at utviklingen overgikk alles forventninger. Nordkapp og midnattsolens rike hadde lenge vært et attraktivt reisemål for svært mange europeere på opplevelsesferie. E6 var i sommermånedene stappfull av italienske og belgiske bobiler på "pilegrimstur" til Nordkapp hver sommer: Komme til Europas nordlige ende og se Nordkapp før du dør!

Hurtigruten, som gjennom hele det forrige århundret hadde vært kystens traver nr. 1, bare økte i popularitet. Etter store mentale og kommersielle omstillinger rundt og de første årene etter årtusenskiftet, etter at den hadde vært truet av inndraging av subsidier og statsstøtte og til og med hadde vært vurdert nedlagt, ble den en kommersiell turistmagnet av 1.klasse med et stadig voksende kundegrunnlag fra alle verdens kontinenter.

Strategene langs kysten så de store mulighetene, tok de kloke vurderingene, turte å satse, og utviklet målrettet Hurtigruten og anløpsstedene langs den kystlinjen den trafikkerer til ett av Norges fremste kvalitets-turistmål. Fra å være en traust sliter i kysttrafikken var Hurtigruten i 2015 blitt stor cruiseaktør og et forbilde for turistdestinasjoner langt utenfor Norges grenser.

En nøkkeldriver bak reiselivssuksessen Nord-Norge var økt etterspørsel etter overnattingskapasitet og bevertingssteder, som fulgte av den økte forretnings-turismen knyttet til petroleumsaktiviteten. Dette ga høyere kvalitet og tilgjengelighet i hele turistnæringen.

Hurtigruten, hotellnæringen, turoperatørene og de andre aktørene i reiselivsnæringen satset bevisst på å treffe det internasjonale segmentet, blant annet gjennom økt synliggjøring utenlands. Næringen samlet seg om felles innsats, noe som blant annet var muliggjort av strukturendringer i næringen, der fusjonen mellom TFDS og OVDS i 2005 bare hadde varslet starten på en dynamisk prosess mot en slagkraftig nord-norsk turistnæring.

Men utviklingen ble også godt hjulpet fram av en kraftig og velorganisert offentlig innsats innen FoU og markedsføring. Ny kunnskap ga nye nisjeprodukter

innen ”opplevelsesøkonomien”, som ble omfavnet av de store aktørene som stadig nye godbiter i det nord-norske turisttilbudet.

Hvalsafari var tidlig et velkjent produkt. Lofotfisket ble en stor turistsuksess. Nordlysferie trakk rike japanske og kinesiske turister i tusentall. Høststormer og vintermørke ble gode salgsargumenter. En uke i sameland ble ”once in a lifetime”- opplevelse for tusenvis av rike indere. Nord-Norge ble i stigende grad en turistmagnet for pengesterke utlendinger. Tyskland var og er fortsatt primærmarkedet, men interessen for Nord-Norge og polarturisme er også økende fra USA, Russland, India, Japan og Kina.

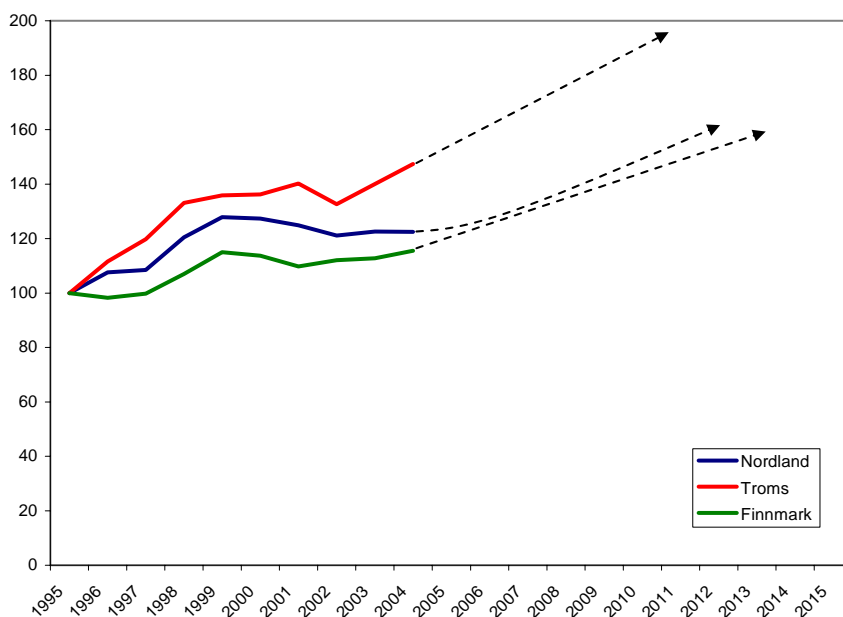
Det arktiske kjøkken ble naturlig nok utviklet og basert på lokale ressurser. Mat og opplevelser framstår i 2025 som en viktig attraksjon i et samlet reiselivsprodukt.

Veksten innen reiselivet ga også Øst-Finnmark et løft. Samenes plass og kulturfortrinn ble veldig mye tydeligere i det internasjonale bildet. Svalbard var naturligvis også et naturlig element i det nord-norske reiselivstilbudet, der besøk i nedlagte gruver og historiske arktiske samfunn var spennende innslag.

Nord-Norge hadde også før den nye vekstperioden en godt utviklet flyplassstruktur. Olje- og gassvirksomheten fungerte som en driver for oppgradering av flyplasser (eksempelvis Evenes, Tromsø, Hammerfest og Kirkenes). Dette åpnet muligheter for nye reiselivstilbud, for eksempel skreddersydde charterturer fra USA og Japan, kombinert med Hurtigrute-cruise.

Reiselivsnæringen evnet å utnytte de nye mulighetene. De lyktes ikke minst med å vinne de krevende kundene – som ellers ville reist sørover i fritiden. Kvalitetsfokus gjorde regionen mer kjent, og trakk stadig flere turister også langveisfra.

Figur 5.3: Hoteller, losjiovernatt. 1995=100

5.2.5 Strukturendring i fiskerinæringen

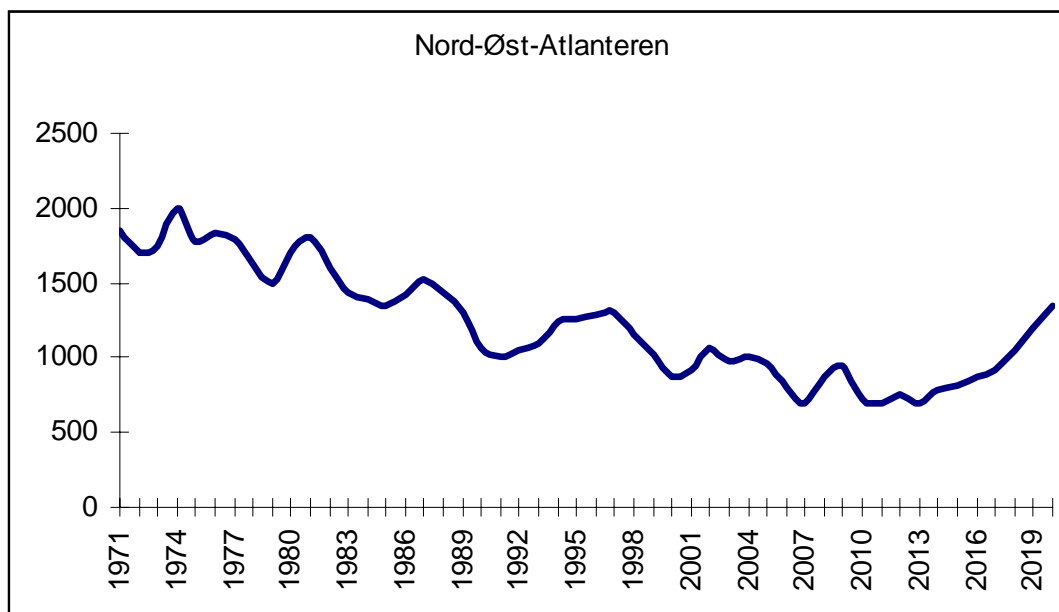
Fiskebestanden i Barentshavet var i en årrekke redusert, først og fremst på grunn av et omfattende ulovlig overfiske. Gjennom god forvaltning og en tøff linje mot overfiske er fiskebestandene i 2025 på ny i vekst.

Norge førte en aktiv fiskeripolitikk med to formål: Fiskerinæringen i Finnmark skulle være lokalt forankret og lønnsom, og forvaltningen av fiskeribestanden skulle bli mer bærekraftig.

Det ble imidlertid klart for norske myndigheter at Norge ikke alene var i stand til å håndheve en fornuftig forvaltningsplan for fiskeriene i nordområdene. Torskefisket i Nord-Øst-Atlanteren var nær blitt halvert over en 30-årsperiode som følge av overfiske og fallende bestander. Norge alene klaret ikke snu denne utviklingen.

En effektiv forvaltning av fiskeriressursene krevde at Norge og Russland utviklet et bredt samarbeid basert på omforente prinsipper for forvaltning og håndheving. Samarbeidet mellom Norge og Russland virket i seg selv tillitsskapende og skapte et felles overvåknings- og kontrollsystem i de omdiskuterte områdene.

Figur 5.4: Torskefiske i Nord-Øst-Atlanteren (1000 tonn)

Kilde: Fiskeriforskning

Det store gjennombruddet kom da Norge og Russland i 2012 inngikk en avtale om en felles forvaltningsplan som dekket alle bestandene og bestandenes utbredningsområde. Forvaltningen kunne dermed sees i en større sammenheng, noe som ga gevinster for begge parter.

Resultatet av den nye forvaltningen av fiskeressursene viste seg snart. Bestandene begynte å bygge seg opp igjen. I 2020 var fangsten av torsk tilbake på samme nivå som den hadde vært i 1995, og den fortsatte å øke.

Forvaltningen skjedde i tett samarbeid med de kommersielle aktørene i fisket. Flåtene ble tilpasset ressurstilgangen, og det ble utviklet nye integrerte norsk-russiske verdikjeder mot de store markedene i Europa.

Endringene i fiskeriene hadde også en ”kostnads”-side. Det blir rasjonalisering og færre anlegg på land. Enkelte fiskerisamfunn langs kysten i nord vant på dette, andre steder ble det nedleggelse. Men omstillingene var mindre ubehagelige enn før fordi det var slik sug etter arbeidskraft til oljevirksomheten. Ikke minst var det mange alternativer for tidligere fiskere i supply virksomheten og på plattformene.

Fiskeryrket var blitt et framtidsrettet yrke. Knappheten på arbeidskraft hadde på den ene siden gjort at næringen måtte kjempe om å få rekruttert folk til yrket. Yrket måtte derfor gjøres attraktivt. Den nye strukturen og markedsintegrasjonen, kvalitets- og effektivitetskrav skapte en ny generasjon fiskere. De av Finnmarks innbyggere som nå ble rekruttert til fiskerinæringen møtte en helt annen virkelighet enn foreldregenerasjonen hadde gjort.